

ҚАЗАҚСТАННЫҢ МҰНАЙ-ГАЗ САЛАСЫНА ҚЫТАЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРЫН ТАЛДАУ

ЕРЗАТ А. , КУРМАНАЛИНА А.А. , ТЛЕУБЕРГЕНОВА М.А.

*Ерзат Айсымбат – Магистрант, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан

E-mail: A3688155031@outlook.com, <https://orcid.org/0009-0003-3785-0471>

Курманалина Айгуль Айтжановна - Экономика ғылымдарының кандидаты, доцент, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан

E-mail: kurmanalina@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-0012-2775>

Тлеубергенова Мадина Абдухановна - Магистр, аға оқытушы, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан

E-mail: mtleybergenova@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9360-0520>

Аңдатпа. Соңғы жылдары Қытайдың Қазақстанның мұнай-газ секторына салған инвестициялары екіжақты экономикалық ынтымақтастықтың сапалық жаңа кезеңін қалыптастырды және бұл үрдіс екі ел арасындағы стратегиялық әріптестіктің мазмұнын едәуір тереңдете түсті. Мұнай-газ саласы Қазақстан экономикасының негізгі тіректерінің бірі саналады, өйткені ол елдің жалпы ішкі өнімінің шамамен 17–20%-ын және экспорттық кірістерінің 55–60%-ын қамтамасыз етеді. Сол себепті осы секторға бағытталған шетелдік инвестициялар көлемінің өзгеруі ұлттық экономиканың өсу қарқынына, бюджет түсімдеріне, жұмыспен қамтуға және макроэкономикалық тұрақтылыққа тікелей әсер етеді. Мақалада 2020–2024 жылдар аралығындағы Қытайдың Қазақстанның мұнай-газ саласына құйған тікелей шетелдік инвестицияларының көлемі, олардың жалпы ТШИ ішіндегі үлесі, сондай-ақ инвестициялық ағындардың салалық және өңірлік құрылымындағы өзгерістері жан-жақты талданады. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, аталған кезеңде Қытайдың инвестициялық белсенділігі жалпы алғанда тұрақты оң динамиканы сақтап, әсіресе Қазақстанның шикізаттық бағыттағы сегменттері мен негізгі мұнай-газ өндіруші өңірлерінде айқынырақ байқалды. Сонымен қатар Қытай капиталы өндірістік тұрақтылықты сақтауға, жаңа инфрақұрылымдық жобаларды іске асыруға, көлік-логистикалық байланыстарды нығайтуға және энергетикалық әлеуетті кеңейтуге елеулі үлес қосты. Алайда талдау инвестициялық ағындардың салалар мен өңірлер арасында біркелкі бөлінбейтінін де аңғартты. Мұндай теңгерімсіздік ұзақ мерзімді перспективада экономиканың құрылымдық тәуекелдерін күшейтіп, жекелеген аймақтардың шамадан тыс тәуелділігін арттыруы мүмкін. Осыған байланысты Қазақстан үшін ұлттық мүдделерге сай келетін, тәуекелдерді ескеретін, теңгерімді әрі көп векторлы инвестициялық саясат жүргізудің маңызы арта түседі.

Түйін сөздер: Қытай инвестициялары, мұнай-газ секторы, энергетикалық қауіпсіздік, инвестициялық динамика, экономикалық тәуекелдер.

Кіріспе

Мұнай-газ саласы Қазақстан экономикасының құрылымдық негізін құрайды. Бұл сектор жалпы ішкі өнімнің елеулі бөлігін қамтамасыз етіп қана қоймай, елдің экспорттық кірісінің негізгі көзі болып табылады [1]. Сондықтан мұнай-газ саласының даму динамикасы макроэкономикалық тұрақтылыққа, төлем балансына және ұлттық валюта тұрақтылығына тікелей әсер етеді. Осындай жағдайда шетелдік инвестициялар тек қаржылық ресурс ретінде ғана емес, сонымен қатар технологиялық жаңғырту мен инфрақұрылымдық кеңеюдің маңызды факторы ретінде қарастырылады [3]. Соңғы онжылдықта Қытай Қазақстанның энергетикалық секторындағы негізгі стратегиялық серіктестердің біріне айналды. Қытай капиталы өндіру жобаларына, құбыр инфрақұрылымына және бірлескен кәсіпорындарға белсенді қатысу арқылы мұнай-газ саласының өндірістік әлеуетін кеңейтуге ықпал етті [4]. Әсіресе Қазақстан-Қытай мұнай құбыры экспорт бағыттарын әртараптандыруға мүмкіндік беріп, энергетикалық ынтымақтастықтың маңызды тетіктерінің бірі ретінде қарастырылып отыр [2].

Алайда Қытай инвестициялары үлесінің біртіндеп артуы экономикалық тиімділік пен салалық теңгерім арасындағы арақатынас мәселесін алға шығарады. Инвестициялық ағындардың негізінен мұнай-газға жақын өндіруші салаларға шоғырлануы қысқа мерзімде өндірістік тұрақтылықты қолдағанымен, ұзақ мерзімді кезеңде экономиканы әртараптандыру

қарқынын баяулатуы мүмкін. Сонымен қатар инвестициялардың өңірлер бойынша әркелкі бөлінуі ресурстық аймақтар мен ірі экономикалық орталықтар арасындағы даму айырмашылықтарын күшейтуі ықтимал [5].

Осы контексте негізгі аналитикалық мәселе келесідей тұжырымдалады: Қытай инвестициялары Қазақстанның мұнай-газ секторындағы өндірістік тұрақтылық пен инфрақұрылымдық дамуды қаншалықты күшейтеді және олардың салалық әрі өңірлік бөлінісі ұлттық экономиканың ұзақ мерзімді теңгерімді дамуына қалай әсер етеді.

Зерттеудің мақсаты: 2020–2024 жылдар аралығындағы Қытайдың Қазақстанның мұнай-газ секторына салған тікелей инвестицияларының серпінін, салалық және өңірлік құрылымын кешенді талдау негізінде олардың өндірістік тұрақтылыққа, инфрақұрылымдық дамуға және ұлттық экономиканың теңгерімді ұзақ мерзімді өсуіне ықпалын анықтау.

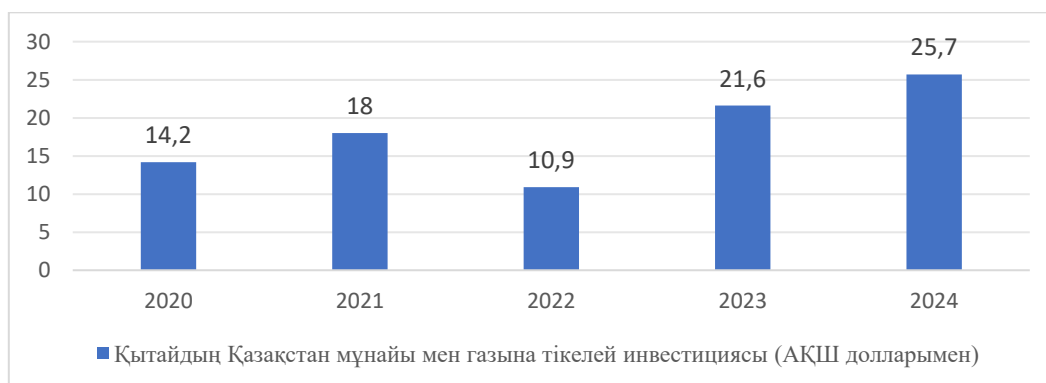
Зерттеу материалдары мен әдістері

Бұл зерттеу 2020–2024 жылдарға арналған ресми статистикалық деректер негізінде жүргізілді және сипаттамалық статистикалық талдау, салыстырмалы талдау, динамикалық талдау мен құрылымдық түсіндіруді қамтитын кешенді әдістемелік тәсілге негізделеді [6]. Сипаттамалық статистика әдістері арқылы Қытайдың Қазақстанның мұнай-газ секторына салған тікелей инвестицияларының көлемі, олардың жалпы шетелдік тікелей инвестициялардағы үлесі және өсу динамикасы талданды. Бұл инвестициялық белсенділіктің негізгі үрдістері мен кезеңдік ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік берді. Сонымен бірге мұнай-газ секторына қатысты салалар мен негізгі өңірлер бойынша инвестициялық ағындардың айырмашылықтарын бағалау үшін салыстырмалы талдау қолданылды. Инвестициялық өзгерістердің қарқыны мен ауытқу сипатын анықтау үшін динамикалық талдау пайдаланылды. Сандық талдау нәтижелері негізінде геосаяси тәуекелдер, мемлекеттік саясаттағы өзгерістер және жаһандық энергетикалық трансформацияның құрылымдық салдары кешенді түрде қарастырылды [7]. Бұл инвестициялық үдерістердің экономикалық тұрақтылыққа, салалық құрылымға және өңірлік даму теңгеріміне ықтимал әсерін бағалауға мүмкіндік берді.

Нәтижелер және оларды талқылау

Бұл мақалада 2020 жылдан 2024 жылға дейін Қазақстанның мұнай-газ секторына Қытайдың тікелей инвестициясының өзгерістері төрт аспекті бойынша талданады: инвестиция ауқымы, инвестиция үлесі, сала құрылымы және аймақтық бөлу. Кестелердегі деректер Қытайдың Қазақстанның мұнай-газ секторына инвестициялауы осы кезеңде бір бағытта бірқалыпты жүрмегенін, керісінше құрылымында күшті ресурсқа бағытталған сипат көрсете отырып, ауытқулар жағдайында біртіндеп кеңейгенін көрсетеді. Капитал бөлу, өнеркәсіптік сегменттер немесе аймақтық бөлу тұрғысынан ол мұнай-газ өнеркәсібі тізбегі айналасында анық айналады, бұл Қытай-Қазақстан энергетикалық ынтымақтастығының практикалық негізі мен құрылымдық сипаттамаларын одан әрі нақтылайды [8].

2020 жылдан 2024 жылға дейін Қазақстанның мұнай-газ секторына Қытайдың тікелей инвестиция ағынындағы жыл сайынғы өзгерістерді анағұрлым интуитивті көрсету үшін тиісті деректер төменде жинақталған (сурет 1).

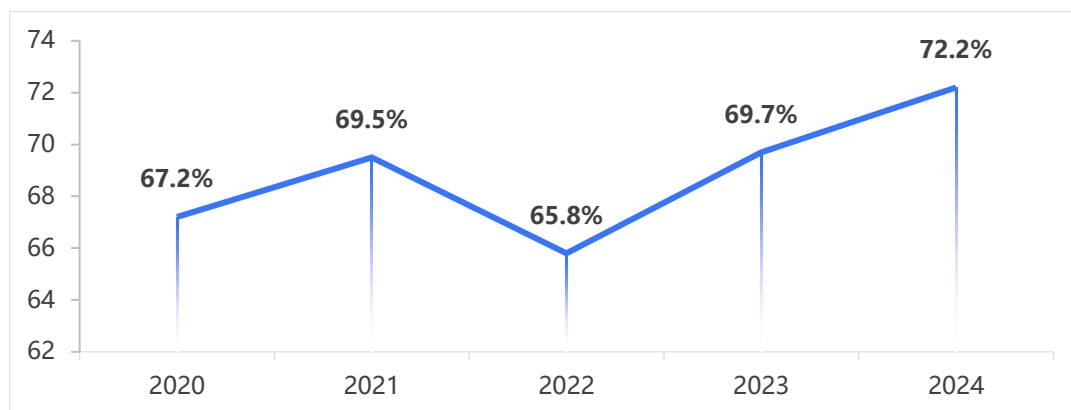

Сурет 1. 2020-2024 жж. Қазақстандағы Қытайдың тікелей инвестициясы

Деректер көзі: Қазақстан Ұлттық Банкінің секторлар бойынша тікелей шетел инвестицияларының статистикасы. Коммерция министрлігінің «Ел (өңір): Қазақстан бойынша шетелдік инвестициялар және ынтымақтастық нұсқаулығында»

Деректе көрсетілгендей, Қытайдың Қазақстанның мұнай-газ секторына тікелей инвестициясы 2020 жылдан 2024 жылға дейін айтарлықтай ауытқуларды көрсетті. Жалпы алғанда, инвестиция ауқымында тұрақты түрде өсу байқалмады, бірақ түзету кезеңінен кейін қайта көтерілді. 2020 жылмен салыстырғанда 2024 жылы инвестиция ауқымы айтарлықтай кеңейді, бұл Қытай капиталының Қазақстанның мұнай-газ секторына деген назары мен инвестициясының әлсіремегенін көрсетеді. Керісінше, қысқа мерзімді құлдыраудан кейін күшейді. Бұл өзгеріс мұнай мен газға инвестицияның жекелеген кезеңдерде біркелкі жүрмейтінін, алайда оның орта және ұзақ мерзімді бағыты сақталатынын көрсетеді. Басқаша айтқанда, инвестицияның бұл түрі құбылып тұрғандай көрінгенімен, ол шын мәнінде күшті негізгі үздіксіздікті сақтайды [9].

Инвестициялардың жалпы көлемінің өзгеруінен басқа, жай ғана масштабты қарау жеткіліксіз. Қытайдың Қазақстанға тікелей инвестициясының жалпы ландшафтындағы мұнай-газ инвестициясының орнын да зерделеу қажет. Осыған орай тиісті пайыздық деректер төменде жинақталған (сурет 2).

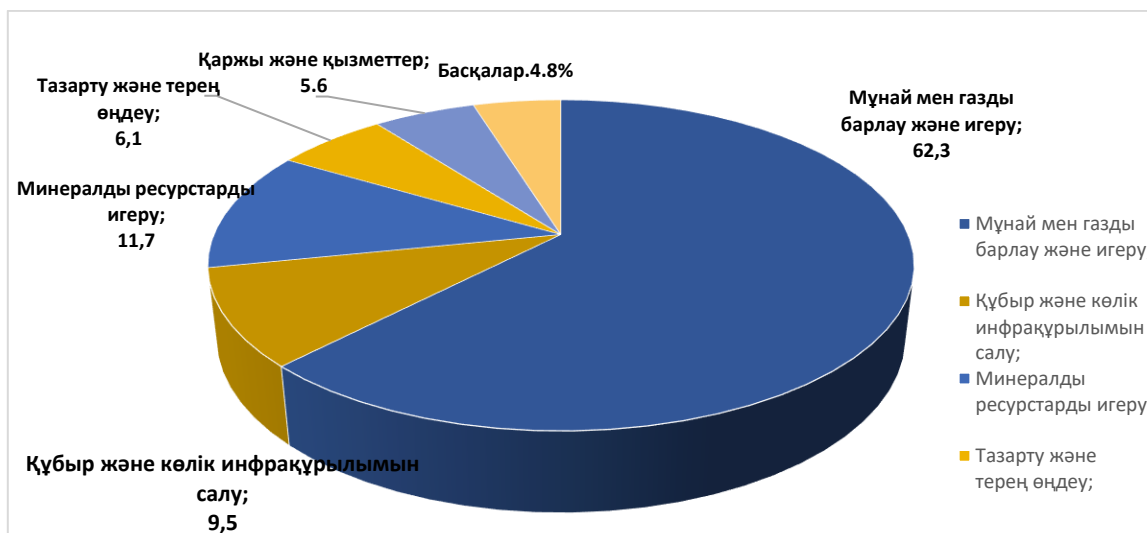

Сурет 2. 2020-2024 жж. Қазақстанның мұнай-газ өнеркәсібіне Қытай инвестициясының үлесі

Деректер көзі: Қытайдың сыртқы тікелей шетелдік инвестицияларының статистикалық бюллетені (2020–2024); Қазақстан Ұлттық банкінің статистикасы.

Қытайдың Қазақстанға тікелей инвестициясының құрылымында мұнай-газ секторы қомақты үлес құрайтынын байқауға болады. Бұл мұнай-газ ынтымақтастығы Қытай-Қазақстан инвестициялық қатынастарының бір бөлігі ғана емес, оның ең маңызды және қолдаушы құрамдас бөлігі екенін көрсетеді. Зерттеу кезеңінің соңында оның үлесі артып келе жатқандықтан, екіжақты инвестициялық құрылымдағы мұнай-газ өнеркәсібінің негізгі орны бұрынғыдан да айқын бола түседі. Бұл құрылымдық келісім, бір жағынан, Қытайдың Қазақстанға инвестициясы ұзақ уақыт бойы энергетикалық қауіпсіздік, ресурстарды дамыту және инфрақұрылымдық синергия төңірегінде болғанын білдірсе және екінші жағынан, бұл инвестициялық құрылымның мұнай-газ секторына біршама тәуелділігін көрсетеді. Егер екіжақты ынтымақтастықтың тұрақтылығы күшті бола тұра, кейінгі капиталдың осы салада шоғырлануы жалғаса берсе, өнеркәсіпті әртараптандырудың ілгерілеуі біршама шектелуі мүмкін [10].

Мұнай-газ инвестициясының жалпы масштабы мен пропорционалды өзгерістерін нақтылаған соң, тағы бір мәселені анықтау керек: бұл қаражат мұнай-газ саласы тізбегінің қай сегменттеріне бірінші кезекте инвестицияланды. Инвестицияларды салалық бөлудің нақты көрінісін ұсыну үшін төменде сәйкес деректер жинақталған (сурет 3)

Сурет 3. Қазақстанның мұнай-газ секторындағы Қытай инвестициясының 2020-2024 жж. аймақтық бөлінісі

Деректер көзі: Қазақстан Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті.

Қазақстанның мұнай-газ секторындағы Қытай инвестициялары негізінен жоғары және орта буын сегменттеріне шоғырланған. Ең үлкен үлес мұнай мен газды барлау және өндіру саласына тиесілі, бұл ресурстарды игерудің айқын басымдығын көрсетеді. Сонымен қатар, құбыр және көлік инфрақұрылымының құрылысы да елеулі орын алады, яғни қазіргі инвестициялық бағдар тек ресурстарды игерумен шектелмей, оларды тасымалдау мен жеткізудің материалдық негізін де қатар нығайтады. Ал мұнай өңдеу, терең өңдеу, қаржы және қызмет көрсету сияқты бағыттардың үлесі бұлармен салыстырғанда төменірек, бұл Қытай капиталының Қазақстанның мұнай-газ өнеркәсібі тізбегінің төменгі буындарына одан әрі кеңею мүмкіндігі әлі де жоғары екенін аңғартады [11].

Бұл құрылымның практикалық негіздемесі бар. Мұнай-газ секторы типтік капиталды көп қажет ететін сала болып табылады. Барлау, өндіру және тасымалдау көбінесе жобаның өндірістік қуатқа және тұрақты жабдықтауға қол жеткізе алатынын анықтайды. Сондықтан қорлардың жоғарыдағы инвестицияға басымдық беруі таңқаларлық емес. Дегенмен, ұзағырақ тізбекті қарастыратын болсақ, инвестиция ұзақ уақыт бойы ресурстарды игеруге және шикізат өндіруге бағытталған болса, мұнай-газ саласында қосымша құнды арттыру, технологияларды тарату және терең өңдеу мүмкіндіктерін дамыту артта қалады. Басқаша айтқанда, қазіргі инвестициялық үлгі ұсынысты тұрақтандыруға мүмкіндік бергенімен, мұнай-газ саласындағы ынтымақтастықтың жалпы пайдасын жоғары деңгейге көтеру үшін жеткіліксіз болуы мүмкін. Белгілі бір салалық сегменттердегі шоғырланумен қатар, мұнай мен газға салынған инвестициялар да айқын кеңістіктік сипаттарға ие. Қытайдың Қазақстанға бағытталған инвестицияларының аймақтық ағынын одан әрі көрсету үшін төменде тиісті жинақталған деректер берілген (кесте 1).

Кесте 1. Қазақстанның мұнай-газ секторындағы Қытай инвестициясының 2020-2024 жж. аймақтық бөлінісі

Өңірлер \ Жылдар	2020	2021	2022	2023	2024
Атырау облысы	4.12	5.76	2.81	6.03	7.24
Ақтөбе облысы	1.76	1.89	1.94	2.65	2.91
Батыс Қазақстан облысы	1.03	1.21	1.18	1.54	1.66
Алматы облысы	0.41	0.47	0.44	0.51	0.55

Деректер көзі: National Bank of Kazakhstan, Regional FDI Statistics, 2020–2024.

Қазақстанның мұнай-газ секторындағы Қытай инвестициясы айқын аймақтық шоғырлануды көрсетеді, бұл ретте қаражат негізінен мұнай және газ ресурстарына бай, сондай-ақ инфрақұрылымы жақсы дамыған аймақтарға түседі. Атырау облысы тұрақты түрде жетекші орынды иемденсе, ал Ақтөбе және Батыс Қазақстан облыстары инвестицияның салыстырмалы түрде жоғары деңгейін сақтап отыр. Ресурстарға бай емес өңірлердің инвестиция тарту көлемі бұл өңірлермен салыстырғанда анағұрлым төмен. Мұндай кеңістіктік бөлу үлгісі Қазақстандағы мұнай-газ қорларының негізінен батыс бөлікте шоғырлануымен сәйкес келеді, бұл капитал ағындары мен ресурстық қамтамасыз ету арасындағы тығыз байланысты көрсетеді. Сондықтан мұнай-газ жобалары, әдетте, ресурстар орналасқан негізгі аумақтарға басымдық береді, ал бұл үрдіс аймақтық деректерде анық байқалады [12].

Одан әрі талдау ресурстарға бай өңірлердегі инвестициялардың өсімі ресурстарға бай емес аймақтарға қарағанда жалпы жылдамырақ екенін көрсетеді [13]. Бұдан Қытайдың Қазақстанның мұнай-газ секторына инвестициясының кеңістікте біркелкі бөлінбегенін, керісінше негізгі мұнай-газ аймақтарының айналасында тереңдей түсетінін байқауға болады. Бұл орналасу негізгі өндірістік аумақтардағы өндірістік қуат пен инфрақұрылымды жақсартуға көмектеседі және салыстырмалы түрде шоғырланған энергетикалық ынтымақтастық аймақтарын қалыптастыруға ықпал етеді. Алайда, екінші жағынан, ресурстарға бай аймақтарда инвестицияның шамадан тыс шоғырлануы өңірлік даму диспропорциясын одан әрі кеңейтіп, кейбір аймақтардың экономикалық өсімінің мұнай-газ жобаларына тәуелділігін арттыруы мүмкін. Сайып келгенде, инвестициялардың бұлайша орналасуының тиімділігі жоғары болғанымен, ол құрылымдық тәуекелдерді де оңай енгізеді [13].

Жоғарыда келтірілген талдау 2020 жылдан бастап 2024 жылға дейін Қазақстанның мұнай-газ секторындағы қытайлық инвестицияның жалпы көлемінің ауытқуы, өнеркәсіптің жоғарғы секторларында шоғырлануы және ресурсқа бай өңірлерге аймақтық назар аудару жағдайында кеңеюдің негізгі сипаттамаларына ие болғанын көрсетеді. Мұнай-газ саласындағы ынтымақтастық Қытай-Қазақстан инвестициялық қарым-қатынасындағы ең тұрақты және маңызды тақырып, сондай-ақ екіжақты экономикалық және сауда байланыстарын іс жүзінде қолдаушы құрамдас бөлік болып қала береді [14]. Қытай капиталының Қазақстанның мұнай-газ секторына енуі ресурстарды игеру мен инфрақұрылымдық құрылысты дамытып қана қоймай, белгілі бір дәрежеде тиісті аймақтардың өнеркәсіптік өміршеңдігі мен экспорттық әлеуетін арттырды.

Кестедегі деректерді зерттеуді жалғастыра отырып, елемеуге болмайтын кейбір мәселелердің бар екендігі анықталды. Ағымдағы мұнай-газ инвестициясы айтарлықтай және оның бағыты айқын болғанымен, құбылмалылық сақталуда, салалық және аймақтық шоғырлану жоғары деңгейде қалып отыр. Мұнай-газ секторындағы инвестицияның шамадан тыс шоғырлануы өнеркәсіптік тізбектің жеткілікті дәрежеде ұлғаймауына әкелуі, ресурстарға бай бірнеше өңірлерде қаражаттың шоғырлануы аймақтық теңгерімсіздікті күшейтуі мүмкін. Болашақта Қытай-Қазақстан мұнай-газ ынтымақтастығының сапасын арттыру үшін инвестиция ауқымын жай ғана кеңейту жеткіліксіз. Одан да маңыздысы, жоғары ағынның тұрақты орналасуын сақтай отырып, инвестицияларды өңдеуге, терең өңдеуге, техникалық қызметтерге және тиісті қосалқы кен орындарына біртіндеп әртараптандыру және аймақтық инвестицияларды тиісті түрде оңтайландыру керек [15]. Осылайша, мұнай-газ ынтымақтастығы «ресурстарды өндіру мен тасымалдаудың» қарапайым мәселесі ғана емес, сонымен қатар ұзақ өнеркәсіптік тізбекте неғұрлым қарқынды және тұрақты ынтымақтастық әсерін қалыптастырады.

Қорытынды

Берілген мақалада кестелік деректер негізінде 2020-2024 жылдар аралығында Қазақстанның мұнай-газ секторына Қытайдың тікелей инвестициясының өзгерістері талданады. Көріп отырғанымыздай, инвестиция көлемі бұл кезеңдерде біршама ауытқуға ұшыраса да, ол жалпы экспансия үрдісін сақтап қалды, бұл Қытайдың Қазақстанның мұнай-газ секторына инвестициясының тұрақтылығын көрсетеді. Сонымен қатар, мұнай-газ

инвестицияларының Қытайдың Қазақстанға салған тікелей инвестициясының құрылымында үлес салмағы жоғары, бұл саланың одан әрі Қытай-Қазақстан экономикалық және сауда ынтымақтастығының негізгі бағыты болып қала беретінін көрсетеді.

Инвестиция құрылымы тұрғысынан қаражаттың едәуір бөлігі мұнай мен газды барлау, өндіру және көлік инфрақұрылымы сияқты жоғары ағынды сегменттерде шоғырланған, бұл ресурстарды дамытудың нақты бағытын көрсетеді. Өңірлер айрығында қаражат еліміздің Атырау, Ақтөбе және Батыс Қазақстан секілді табиғи ресурстарға бай аймақтарында шоғырланған. Бұл сызба негізгі мұнай-газ өңірлерінің тиімді дамуы мен инфрақұрылымды қолдау мүмкіндіктерін арттыруға көмектеседі, сонымен қатар ол саланың жоғары шоғырлануының және инвестициялардың өңірлік бөлінуінің біркелкі болмауының өзекті мәселелерін де көрсетеді. Жалпы алғанда Қытай-Қазақстан мұнай-газ ынтымақтастығының салыстырмалы түрде берік негізі бар. Дегенмен, бұл ынтымақтастықты тереңдету және тұрақтандыру үшін өнеркәсіптік тізбектің төменгі ағынына және онымен байланысты қосалқы салаларға инвестицияны одан әрі кеңейте отырып, ресурстарды игерудегі артықшылықтарды сақтау қажет. Осылайша, қытай-қазақстандық мұнай-газ ынтымақтастығы өндіріс пен экспорт көлемін ұлғайтып қана қоймай, өнеркәсіпті жаңғыртуда, өңірлік үйлестіруде және ұзақ мерзімді пайданы үздіксіз босатуда көрініс табады.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы. 2024 жылғы ЖІӨ-дегі мұнай-газ секторының үлесін бөліп көрсете отырып, өндіріс әдісімен есептелген жалпы ішкі өнім. Сапа жөніндегі есеп [электронды ресурс]. 2026. URL: https://stat.gov.kz/industries/economy/national-accounts/publications/305438/?utm_source=chatgpt.com
2. Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігі. Астанада энергетика саласындағы Қазақстан-Қытай ынтымақтастығы талқыланды [электронды ресурс]. 2024. 28 қараша. URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/energo/press/news/details/892594>.
3. Bai Yu, Li Fubin, Fan Dalei, Shen Xue, Li Longfei. Reflections on energy cooperation under the Belt and Road Initiative triggered by the unrest in Kazakhstan. China Mining. 2022. 31(3). 10–14. DOI: [10.12075/j.issn.1004-4051.2022.03.024](https://doi.org/10.12075/j.issn.1004-4051.2022.03.024).
4. Huang Chyi-Yun, Farole T., Diniz L.S. Advancing Urban and Regional Development in Kazakhstan: A Spotlight on the New Regions and Regional Centers [electronic resource]. Washington, DC. World Bank, 2024. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099060925031099787/pdf/P500637-3930e854-ac8b-4fdc-8e17-81272ab2715a.pdf>.
5. Қазақстан Ұлттық Банкі. Салым бағыты бойынша тікелей инвестициялар [электронды ресурс]. URL: <https://nationalbank.kz/kz/news/pryamye-investicii-po-napravleniyu-vlozheniya>.
6. Темирбаев Б., Загал К., Ахметжанова С. Экономические факторы привлечения прямых иностранных инвестиций в Казахстан: эмпирический анализ. Экономика и статистика. 2021. № 4. С. 16–22.
7. Eurasian Development Bank. China and the Eurasian Region: Analysis of Investment Flows based on EDB Monitoring of Mutual Investments [electronic resource]. Almaty. Eurasian Development Bank, 2025. URL: <https://eabr.org/en/analytics/special-reports/china-and-the-urasian-region-analysis-of-investment-flows/>.
8. Хойч А., Төлепов Ә.Е., Калиева С.С. Қазақстанның мұнай-газ саласына Қытайдан тартылған инвестициялардың қазіргі жағдайын бағалау. Education. Quality Assurance. 2024. № 3. Б. 75–83. DOI: [10.58319/26170493](https://doi.org/10.58319/26170493) 2024 3 75.
9. Дүйсен Ғ.М., Рахим Ғ.Е., Көпбосынова А.Н. Қазақстан мен Қытайдың экономикалық ынтымақтастығы: алғышарттар, факторлар мен мүмкіндіктер. Статистика, учет и аудит. 2024. № 4(95). Б. 94–107. DOI: [10.51579/1563-2415.2024.-4.08](https://doi.org/10.51579/1563-2415.2024.-4.08).
10. Han Nai Chao, Adambekova A.A. Kazakhstan and China in the context of economic oil and gas cooperation. Economic Series of the Bulletin of L.N. Gumilyov ENU. 2023. No. 2. P. 99–

107. DOI:[10.32523/2789-4320-2023-2-99-107](https://doi.org/10.32523/2789-4320-2023-2-99-107).

11. United Nations Economic Commission for Europe. Country Analysis for Kazakhstan [electronic resource]. Geneva: UNECE, 2026. URL. https://unece.org/sites/default/files/2026-02/Kazakhstan%20Eng%20Formatted_Country%20Analysis%20for.pdf.

12. Anessova A.G., Zhumagulov Ch.B., Alibekova G.Zh., Doszhan R.D. Comparative Assessment of Regional Differences in the Dynamics of Key Economic Indicators Kazakhstan Economics: the Strategy and Practice. 2023. Vol. 18, No. 4. P.147–169. DOI: [10.51176/1997-9967-2023-4-147-169](https://doi.org/10.51176/1997-9967-2023-4-147-169).

13. Қазбек А. Мұнай-газ саласындағы маңызды ынтымақтастық [электронды ресурс] Егемен Қазақстан. 2024. 6 шілде. URL: <https://egemen.kz/article/368072-munay-gaz-salasyndaghy-manhyzdy-yntyymaqtastyq>

14. Қазақстан Республикасының мұнай өңдеу саласын дамытудың 2025–2040 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2025 жылғы 21 шілдедегі № 549 қаулысы [электронды ресурс]. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2500000549>.

15. «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ. ҚазМұнайГаз карбамид және полиэтилен жобалары бойынша келіссөздер жүргізді [электронды ресурс]. 2024. 22 тамыз. URL: <https://www.kmg.kz/press-center/press-releases/carbamide-polyethylene/>.

References

1. Qazaqstan Respublikasy Strategialyq josparlau және reformalar agenttigi Ұлттық статистика бюросы. 2024 жылғы ЖІӨ-дегі мұнай-газ секторының үлесін бөліп көрсете отырып, өндіріс әдісімен есептелген жалпы ішкі өнім. Сапа жөніндегі есеп [электронды ресурс]. 2026. URL https://stat.gov.kz/industries/economy/national-accounts/publications/305438/?utm_source=chatgpt.com

2. Qazaqstan Respublikasy Energetika ministrlığı. Astanada energetika salasyndaғы Qazaqstan-Qytai yntyymaqtastyғы talqylandy [электронды ресурс]. 2024. 28 қараша. URL. <https://www.gov.kz/memleket/entities/energo/press/news/details/892594>.

3. Bai Yu, Li Fubin, Fan Dalei, Shen Xue, Li Longfei. Reflections on energy cooperation under the Belt and Road Initiative triggered by the unrest in Kazakhstan. China Mining. 2022. 31(3). 10–14. DOI: [10.12075/j.issn.1004-4051.2022.03.024](https://doi.org/10.12075/j.issn.1004-4051.2022.03.024).

4. Huang Chyi-Yun, Farole T., Diniz L.S. Advancing Urban and Regional Development in Kazakhstan: A Spotlight on the New Regions and Regional Centers [electronic resource]. Washington, DC. World Bank, 2024. URL. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099060925031099787/pdf/P500637-3930e854-ac8b-4fdc-8e17-81272ab2715a.pdf>.

5. Qazaqstan Ұлттық Банкі. Salym baғыty boıynша тіkelei investisialar [электронды ресурс]. – URL: <https://nationalbank.kz/kz/news/pryamyie-investicii-po-napravleniyu-vlozheniya>.

6. Temirbaev B., Zagal K., Ahmetzhanova S. Ekonomicheskie faktory privilecheniya pryamyh inostrannyh investiciy v Kazahstan: empiricheskij analiz. Ekonomika i statistika. 2021. № 4. S.16–22.

7. Eurasian Development Bank. China and the Eurasian Region: Analysis of Investment Flows based on EDB Monitoring of Mutual Investments [electronic resource]. Almaty: Eurasian Development Bank, 2025. URL: <https://eabr.org/en/analytics/special-reports/china-and-the-urasian-region-analysis-of-investment-flows/>.

8. Hoich A., Tölepov Ä.E., Kalieva S.S. Qazaqstannyñ mұnai-gaz salasyna Qytaidan tartylған investisialardyñ qazırғы jaғдайın baғalau. Education. Quality Assurance. 2024. № 3. B.75–83. DOI: [10.58319/26170493_2024_3_75](https://doi.org/10.58319/26170493_2024_3_75).

9. Düisen Ğ.M., Rahim G.E., Köpbosynova A.N. Qazaqstan men Qytaidyñ ekonomikalyq yntyymaqtastyғы: alғыsarttar, faktorlar men mümkındıktar. Statistika, uchet i audit. 2024. № 4(95). B. 94–107. DOI: [10.51579/1563-2415.2024.-4.08](https://doi.org/10.51579/1563-2415.2024.-4.08).

10. Han Nai Chao, Adambekova A.A. Kazakhstan and China in the context of economic oil and gas cooperation // Economic Series of the Bulletin of L.N. Gumilyov ENU. 2023. No. 2. P. 99–

107. DOI: [10.32523/2789-4320-2023-2-99-107](https://doi.org/10.32523/2789-4320-2023-2-99-107).

11. United Nations Economic Commission for Europe. Country Analysis for Kazakhstan [electronic resource]. Geneva: UNECE, 2026. URL: https://unece.org/sites/default/files/2026-02/Kazakhstan%20Eng%20Formatted_Country%20Analysis%20for.pdf.

12. Anessova A.G., Zhumagulov Ch.B., Alibekova G.Zh., Doszhan R.D. Comparative Assessment of Regional Differences in the Dynamics of Key Economic Indicators Kazakhstan Economics: the Strategy and Practice. 2023. Vol. 18, No. 4. P.147–169. DOI: [10.51176/1997-9967-2023-4-147-169](https://doi.org/10.51176/1997-9967-2023-4-147-169).

13. Qazbek A. Mūnai-gaz salasyndaǵy mañyzdy yntymaqtastyq [elektrondy resurs] Egemen Qazaqstan. 2024. 6 şilde. URL: <https://egemen.kz/article/368072-munay-gaz-salasyndaghy-manhyzdy-yntymaqtastyq>

14. Qazaqstan Respublikasynyñ mūnai õñdeu salasyn damytudyñ 2025–2040 jyldarǵa arnalǵan tūjyrymdamasyn bekıtu turaly: Qazaqstan Respublikasy Ūkimetiniñ 2025 jylǵy 21 şildegegi № 549 qaulysy [elektrondy resurs]. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2500000549>.

15. «QazMūnaiGaz» ŪK AQ. QazMūnaiGaz karbamid jāne polietilen jobalary boıynşa kelıssözder жүргızdı [elektrondy resurs]. 2024. 22 tamyz. URL: <https://www.kmg.kz/press-center/press-releases/carbamide-polyethylene/>.

АНАЛИЗ КИТАЙСКИХ ИНВЕСТИЦИЙ В НЕФТЕГАЗОВУЮ ОТРАСЛЬ КАЗАХСТАНА

ЕРЗАТ А.*, КУРМАНАЛИНА А.А., ТЛЕУБЕРГЕНОВА М.А.

*Ерзат Айсымбат - Магистрант, Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова, г. Актөбе, Казахстан

E-mail: A3688155031@outlook.com, <https://orcid.org/0009-0003-3785-0471>

Курманалина Айгуль Айгжановна - Кандидат экономических наук, доцент, Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова, г. Актөбе, Казахстан

E-mail: kurmanalina@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-0012-2775>

Тлеубергенова Мадина Абдухановна – Магистр, Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова, г. Актөбе, Казахстан

E-mail: mtleybergenova@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9360-0520>

Аннотация. В последние годы инвестиции Китая в нефтегазовый сектор Казахстана сформировали качественно новый этап двустороннего экономического сотрудничества и значительно углубили содержание стратегического партнёрства между двумя странами. Нефтегазовая отрасль по праву считается одной из ключевых опор экономики Казахстана, поскольку обеспечивает около 17–20% валового внутреннего продукта страны и 55–60% экспортных доходов. Именно поэтому изменение объёмов иностранных инвестиций, направляемых в данный сектор, напрямую влияет на темпы экономического роста, бюджетные поступления, занятость населения и макроэкономическую стабильность. В статье всесторонне анализируются объёмы прямых иностранных инвестиций Китая в нефтегазовую отрасль Казахстана за 2020–2024 годы, их доля в общем объёме ПИИ, а также изменения в отраслевой и региональной структуре инвестиционных потоков. Результаты исследования показали, что в рассматриваемый период инвестиционная активность Китая в целом сохраняла устойчивую положительную динамику и особенно заметно проявлялась в сырьевых сегментах Казахстана и в основных нефтегазодобывающих регионах страны. Наряду с этим китайский капитал внёс существенный вклад в поддержание производственной стабильности, реализацию новых инфраструктурных проектов, укрепление транспортно-логистических связей и расширение энергетического потенциала. Вместе с тем проведённый анализ показал, что инвестиционные потоки распределяются между отраслями и регионами неравномерно. Подобный дисбаланс в долгосрочной перспективе может усилить структурные риски экономики и повысить чрезмерную зависимость отдельных регионов. В связи с этим для Казахстана возрастает значение проведения сбалансированной и многовекторной инвестиционной политики, соответствующей национальным интересам и учитывающей существующие риски.

Ключевые слова: китайские инвестиции, нефтегазовый сектор, энергетическая безопасность, инвестиционная динамика, экономические риски.

ERZAT A. , **KURMANALINA A.A.** , **TLEUBERGENOVA M.A.**

***Erzat Aisymbat** – Master's student, K.Zhubanov Aktobe regional university, Aktobe, Kazakhstan

E-mail: A3688155031@outlook.com, <https://orcid.org/0009-0003-3785-0471>

Kurmanalina Aigul Aitjanovna – Candidate of economic sciences, docent, K.Zhubanov Aktobe regional university, Aktobe, Kazakhstan

E-mail: kurmanalina@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-0012-2775>

Tleubergenova Madina Abdukhanovna - Master of economics, senior lecturer, K.Zhubanov Aktobe regional university, Aktobe, Kazakhstan

E-mail: mtleybergenova@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-9360-0520>

Abstract. In recent years, China's investment in Kazakhstan's oil and gas sector has shaped a qualitatively new stage of bilateral economic cooperation and has significantly deepened the substance of the strategic partnership between the two countries. The oil and gas industry is regarded as one of the key pillars of Kazakhstan's economy, as it accounts for approximately 17–20% of the country's gross domestic product and 55–60% of its export revenues. For this reason, changes in the volume of foreign investment directed to this sector have a direct impact on the pace of economic growth, budget revenues, employment, and macroeconomic stability. The article provides a comprehensive analysis of the volume of China's foreign direct investment in Kazakhstan's oil and gas industry during 2020–2024, its share in the total volume of FDI, as well as changes in the sectoral and regional structure of investment flows. The research findings show that during the period under review, China's investment activity generally maintained a stable upward trend and was especially evident in Kazakhstan's resource-based segments and major oil-and gas-producing regions. At the same time, Chinese capital made a substantial contribution to maintaining production stability, implementing new infrastructure projects, strengthening transport and logistics links, and expanding the country's energy potential. At the same time, the analysis also revealed that investment flows are distributed unevenly across sectors and regions. Such an imbalance may, in the long term, intensify the structural risks of the economy and increase the excessive dependence of certain regions. In this regard, it becomes increasingly important for Kazakhstan to pursue a balanced and multi-vector investment policy that corresponds to national interests and takes existing risks into account.

Key words: Chinese investment, oil and gas sector, energy security, investment dynamics, economic risks.